

تورک یوردی

[اون آلتنجی سنه]

تورک ادبافلری مرکز لهیئتی طرفندره نشر اولغوره .

جلد ۵

نيسان ۱۹۲۷

نومرو ۲۸

آنادولوده کجه قدیم ترانیت یوللری

یاقین شرق مملکتلرنده تجارت و نقلیه جیلکک دیگر اقتصادی فعالیتلره فائق
بر موقعی واردور . بو مملکتلر هند و چینک قیمتلی ماللری آق دیکزه و آوروپایه ؛
بوکا مقابل ضربک مصنوعاتی شرقه نقل ایتمک کبی برترانسیت وظیفه سیله مکلفدر .
جوغرافی وضعیتک ایجاب ایتدیردیکی بو وظیفه ی حسن ایفا ایتدیکی مدتیجه یاقین
شرق رفاه و عمرانله نائل اولمش ، عکس تقدیرده فقر و سفالت حکم سورمشدور .
دینه بیلیرکه ، بوتون غربی آسیا مملکتلرینک تاریخی بوساحه دن کچن عمومی یوللر
اطرافنده جریان ایتمشدور . بوسبیلله زمان زمان کذرکاه دیکشدرن ، آراسیرا دیکز وقارا
یوللری محاذله سنده مغلوب دوشن شرق تجارت یوللری اقتصاد تاریخنک بک سراقلی
بربخنی تشکیل ایدر . تورکیه مجاور بولوندیغی مصر ، سوریه ، عراق ، ایران ،
قافقاسیه ، جنوبی روسیه و بالقان یاریم آطه سی کبی مدیتلری و محصوللری باشقه
باشقه مملکتلر آراسنده بر اتصال ساحه سی اولقله برابر غربی آسیانک تاریخی
وظیفه سنده اشتراکدن کری قالمامش ، قطعه لر آشان جهان یوللرینه ده کذرکاه اولمشدور .
بو یوللرک تورکیه دن کچن قسملری تاریخی صفحانیله برابر مطالعه ایدبله جک
اولورسه مملکتیمزده یول مسنده سنک موضعی اهمیتک فوقه جیقاروق داها
عمومی برماهیت عرض ایتدیکی کورولور .

مملکتیمزدن کچن تجارت یوللرینک قرون قدیمه دنبری کچیردیکی صفحانده
اولکهمزک جوغرافی وضعیتنده کی خصوصیتک بک بویوک تأثیری واردور . قارا
دیکزله آق دیکز آراسنده بویوک بریاریم آطه حالنده غربیه طوغری اوزانان جهان

یوللریخی جلب ایدن بر وضعیته مالک اولمقله برابر تورکیه اراضیسندن مناقلاتی
 کوچلشدیرن بعض جهتلرده وارددر . بر کره مملکتک بویوک بر قسمنک یاریم آطه
 اولماسی دکیز وقارا یوللری آراسنده کی رقابت و مجادله بی حاد بر شکله سوققدهدر .
 عمومیتله یاریم آدالرك جهان مناقلاتنه اشتراکتری آز اولور ، داها زیاده قارابه
 بیتشدیکی ساحلر بو خصوصده حائر اهمیتدر . فقط آنادولونک ، آسیا و آوروپاده کی
 اکثر یاریم آدالرك کبی شمالدن جنوبه دوضری دکل بالعکس شرق - غرب استقامتنده
 امتداد ایتسی ، داها زیاده برنهره بکزمین بوغازلر واسطه سیله بالقان یاریم آداسیله
 اتصال حالتده بولونماسی ، شرق قریبک مناقلاتنه اک مساعد ساحلرینک غربی
 آنادولوده اولماسی اولکهمزی جهان یوللری کذرکاهی خارجنده قلماسنه میدان
 بر اقامتدهدر . فقط اراضینک بویوک بر قسمنده ایصسر بوزقیرلرك امتدادی ، بویوک
 سلسله لرك ، اهمیتلی عارضه لرك موجودیتی مناقلاتی براز کوچلشدیرمکدهدر . حتی
 بو سبیدن دولابی آنادولودن کچن بویوک جاده لر اوزرنده ، تاریخنک هر دورنده
 خصوصی بعض تأسیساته ، خانلر و کاروانسرایلر انشاسنه لزوم کورولمشدر . مع مافیه
 عصری نقل واسطه لری ، سرعتلری سایه سنده ، بو طبیعی مشکلاتکده تاثیرینی
 آزالتمقدهدر .

قرون قدیمهده ، مصر و بابل درجه سنده معظم بر مدنیت وجوده کتیردکتری
 صوک زمانلرده آکلاشیلان هیتیتلر دورنده آنادولونک منتظم بر یول شبکه سنه
 مالک اولدینی شبه سزدر . اوزمانه قار بابل و فنیکه اولکهلرندن یعنی عراق و سوریه دن
 کچن عمومی بوللرك فعالیتی قسماً شماله انتقال ایدره رک آثار و هیتیت دیارندن کچمکه
 باشلادیغه ، لیدیالیرک ، حتی غربی آنادولو ساحلارنده کی یونان قدیم شهرلرینک
 بوسایهده انکشاف ایتمش اولدیغه دائر بر چوق تاریخی دلیللر موجوددر . فقط
 میلاددن یکرمی عصر ، یعنی زمانمزدن درت بیک سنه اول بوتون آنادولوبه
 صاحب اولان هیتیتلرك وجوده کتیردیکی یوللر و جاده لر حقتده هنوز اطرافلی
 معلومانه مالک دکلر . کذرکاهی بر درجه به قدر بیلمین اک اسکی یوللر آثوریلر
 و ایرانیلر دورینه عائددر . عراقی قارا دکیزه ربط ایدن نینوه - سینوب یولی ایله

جنوبی ایرانی آدالر دکیزینه وصل ایدن سوسا - ساردس جاده‌سی، شمعی به قادار معلوم اولان، اک قدیم ترانسیت یولیدر .

قیصرینک شمال شرقیسنده «کول تپه»، موقعنده اخیراً پایلان حفريات بابل و آنور تاریخنه طاند مهم و نیکه لرك میدانه چیقمانسه سبب اولدی . میلاددن ایکی بیک سنه اول بابلیلرك، هنوز نفوذلی آلتنده بولونان آنوریلرك و ساطیله، یوقاری دجله اوزرندن آنادولو ایجریلرینه صوقولان و قیزیل ایرماق حوضه‌سی طریقله قارا دکیزه منتهی اولان برخرجلری اولدینی آکلاشیلدی . بالآخره نینوه حکمدارلرینک اک مهم تجارت بولنی تشکیل ایدن بو جاده‌نک کذرکاهنی قطعی صورتده تعیین قابل دکلسمده یوقاری دجله وادیسنی تعقیماً ملاطیه به بوراده آتی طوروسلری آشوب قیصری جوارندن کچهرك هیتلرك پاتخقی اولان بوزفادک شمالنده کی هاتی شهرینه و اورادن سینوبه واصل اولدینی ظن ایدلمکده در . اسکی یونان جوغرافیاجیلرینک یشیل ایرماق ایله قیزیل ایرماق منصبیلری آره‌سنده کی ساحه ایله سینوبه قادار اولان ساحل منطقه‌نه «آنوریه»، دیمه لرینک سبب و حکمتی بومنطقه‌نک آنور جاده‌سنک مبدأ ویا منتهاسی اولماسیدر . قدیم دورلرده قارادکیزک بو قسمنده اک بویوک مخرج صامسون اولمابوب سینوب اولدینی کورولور .

استرابون زماننده سینوب بویوک بر ماضیه مالک بر شهر اوله رق طانیلیوردی . سینوبه اساطیری بر قیمت بخش ایدن بو اسکی شمعنه‌نک سرنی اکثر مؤلفر، بوشهرک شرق محصولاتنی یونان شهرلرینه نقل ایدن کاروان بولنک منتهاسی اولماسنده بولور . بوتون بو معلومات، قرون قدیمه‌نک ایلك دورلرنده بصره کورفری ایله قارا دکیز آراسنده مهم بر ترانسیت بولنک عصرلرجه مدت ایشله‌مش اولدینی کوسترمکده در .

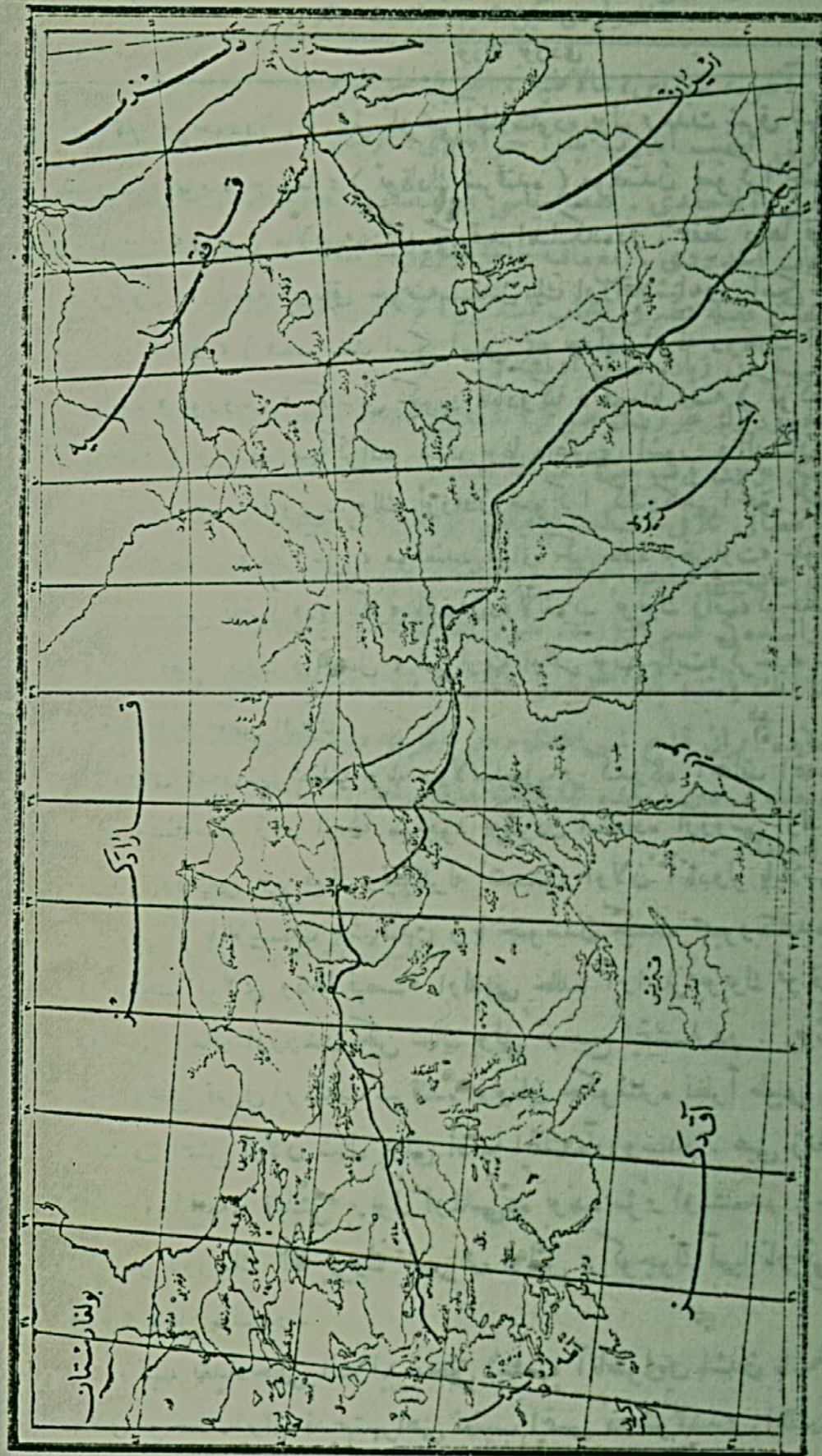
قرون قدیمه‌نک آنادولوی قطع ایدن اک مشهور یولی جنوبی ایراندن غربی آنادولویه، یعنی «سوسا» دن «ساردس» و «آفه‌سوس»، قادار امتداد ایدن و «حکمدار جاده‌سی» عنوانی طاشیان یولدر . ایران قدیمک آنادولوی استیلاسی انساننده فعالیتی آرتان بوشهرام اولنرك بر اثری عد ایدیلیرسده، بعضی مؤرخلرك

بك كوزل ايضاح ايتديكى اوزره بول داها اسكى دورلره عانددر. ذاتاً بويلا معظم بر جاده وجوده كتيرمه يه ايرانيلىك نه وقتلى نهده قدرتلى مساعدى . اونلر اولجه موجود يوللردن استفاده ايتديلر. بوسيله حكمدار جاده سنى ايرانيلىك برائى اولمقدن زياته هيتيتلىك، آتوريليك، ليدىاللىك وداها ديكر قوملىك محصول مساعيسى اوله رق طانيماز ايحاب ايدر . حكمدار جاده سنك كذرگاهى حقتده هه رودوت براز معلومات ويرمكده در . چوق امنيتلى و مسكون يرلردن كچن بوشه راه اوزرنده منتظم منزللر و مسافر خانه لر ؛ آيالت حدودلرنده كوبرى باشلرنده اينجده محافظلر بولنان قلعه لر و استحكاملر وارمش ؛ هر بر منزلده حكمدارلى امرلرني تبليغ و ايمپراطورلىك پوسته لرني سوق ايدن سوروجيلر بولونورمش . . . اولا ليديا و فريگيا اراضيسى قطع ايديله رك قيزيل ايرماق اوزرنده كى كوبريلردن كچيلر ، صوكرا قابا دو كيان و آتتى طور و سولرده كى بوغازلردن مرور ايله فرات ساحللىرينه واصل اولونور . كينرله فراتك او بر طرفه كچيلوب بر مدت «ارمنيه» (شرقى آنادولو) اراضيسنده كيدلكدن صوكرا «ماتيانا» يه يعنى بويوك و كوچوك زاب و ديباله حوضه نرينه داخل اولوب بوراده كى هر اوج نهردن كچه رك اوزرنده «سوسا» شهرى كان اولان «كرخا» نهرينه واريلىرمش . اوزمانك و سائطنه كوره بوتون بول ۱۱۱ كون دوام ايدرمش فقط بوسته تاتارلرينك بو بولى يدى كونده قطع ايتدكلى روايت ايدلمكده در .

هه رودوتك بك عمومى برشكلده تعريف ايتديكى بو جاده نك حقيقى كذرگاهنى تعين اينجون آنادولونك تاريخى جوغرافياسنه دائر مهم قيمتلى براترك مؤلفى اولان «رامزى M. Ramsay» بك چوق جاليشمشدر، تصادف ايتديكى بعض اثرلره استناداً جاده نك كذرگاهنى قسماً نتيجه موفق اولمشدر. مع مافيه صوك زمانلرده آنادولونك تاريخ قديمه، بالخاصه هيتيت دورينه عانده تدقيقات رامزى بك مطالعاتى تعديل و اكمال ايدمك درجه ده ايلربله مشدر . بزيكى كشفلى ده نظر اعتباره آله رق جاده كذرگاهنى شمديلك بو صورته قبول ايدم بيليرز :

آدالر دكيزى ساحلنده «اقسوس» (قوش آداسى نك شرقنده ساچوق) دن

باشلايان يول (بش اولوق داغی ايله محمود داغی آراسنده) قارابل کچدینی قطع
 ابدەرك « ساردس » (ساحلی نك غریبنده) شهرینه واصل اولور ؛ بورادن اعتباراً
 کدیز وادیسندن بك اوزاقلاشمایه رق شرقه دوغری کیدر ، ایلک مرحله مقدس
 بر شهر اولان « سانالا » (قولانك شمالنده) در؛ سوکرا داغلق برارضی بی قطع
 ایدرك عشاق اوواسنه داخل اولور ، بورادن سوکرا « اسلام کوی » یاقیندن کچەرك
 حمام صوینی تعقیباً مذکور صوبك نبعان ابتدییکی نبیه طبرمانیر . بو نقطه ده یول
 ایکی یه آریلیر : بری جنوب شرقی استقامتنده آفیون و غریزه جوارندن دیگری
 آلتون طاش اوواسی ، بخشیش ، یابولداق و یازیلی قایا (میداس مزاری) موقعلرندن
 کچەرك « به سینوس » (سیوریحصارک جنوبنده بالحصار) . واصل اولور . حکمدار
 جاده سنك آلتون طاش اوواسی یولنی تعقیب ابتدییکی ظن ابدلمکده در . به سینوسدن
 سوکرا یول عارضه لی بر اراضیدن کچەرك « غوردیون » (بورصوق جایك ساقاربە
 ايله برلشدیکی بر) ده ساقاربە بی قطع ایدر . بورادن قیزیل ایرماغه قادار یول
 قطعی صورتده تثبیت ایدیلە میور . چونکه قسماً مختلف استقامتده متعدد یوللرک
 موجودتی ، قسماً بو حوالینك بك ابی ندیقی ابدلمەش اولماسی کذرکاه تعیننی
 کوجلشدیرمکده در . مع مافیە جاده نك ، هر زمان ایچون اهمیتلی بر شهر اولان
 آنقرە دن کجسی بك وارددر . آنقرە نك جنوب غریبسنده متعدد هیتت
 آبدە لرینی احتوا ایدن کاوور قلعە سی موقعنك ده بر زمانلر یول اوزرنده یولونش
 اولماسی بك محتملدر . قیزیل ایرماغك شرقنده بولك اوضرادینی اك مهم مرکز ،
 هیتلرک پایتختی اولان « هانی هاتی » و یا « هاتوزاس » له (یوزفادك شمالنده
 بوغاز کوی) در . بو شهرده حکمدار جاده سی اسکی آنور جاده سیله برله شیر ؛
 عینی زمانده بورادن بری سینوبه دیگری طرسوسه منهی اولان ایکی یول آریلیر که
 بو صورتله غربدن شرقه دوغرو کیدن حکمدار جاده سی عین درجه حائر اهمیت
 اولان و شمال جنوب استقامتنده امتداد ایدن دیگر بر ترانسیت بولیلە ققاطع
 ایتدیکندن بوراسی مناقله نقطه نظرندن ایچ آنادولولك اك مهم بر مرکزی ایدی .
 « بوغاز کوی » دن سوکرا جاده نك تعقیب ابتدییکی استقامت حقنده ینه بعضی

ایران قدیم شهرهای کزراخانی کورستان خراسان

اختلاف موجود در . اکثر تاریخی آطلاسلرده بول برمدت شرق شمالی استقامتند .
 کیدوب « قومانا پونتیقا » (توقادک شرقنده) موقعندن صوگرا جنوبه دوندیکی
 و سیواس اوزرندن مالاطیه به کیتدیکی قید ایدلمکده در . فقط داها قوتلی براحتماله
 نظراً بول ، دلجه ابرماق حوضه سندن بک اوزاقلاشمایه رق اسکی انور جاده سنی
 تعقیباً « مازاقا » (قیصرینک اسکی اسمی) به بورادن شرقه دونه رک آتی طوروسلر
 اوزرنده « قوروبل » کچیدینی کچوب قبادوکیا « قومانا » سنه (کوسونک شمالنده
 شار قلعه) بورادن صوگراده بیک بوغا داغربی آشوب « آلبستان » اوزرندن
 مالاطیه به واصل اولور . یولک بورادن صوگرا کذرکاهنی آنجق عمومی صورتده
 تعریف قابلدور . « ایزوغلی » موقعنده فراتی کچن جاده « خریوت » جوارندن ودجله
 حوضه علیاسنی تعقیباً « دیاربکر » یاقیندن دولاشوب بویوک زاب ، کوچک زاب و دیاله
 نهرلربی قطع ایدرک « اربیل » شهرلربنه اوغربوب نهایت « کرخا » نهری طریقله
 « سوسا » به منتهی اولور .

ایران قدیم شهربانک بویله دولامباجلی بر کذرکاه انتخاب ایتمه سنک حکمتی
 امنیت مسئله سیله برابر اولجه موجود یوللردن استفاده آرزوسی اولدیفندن شبهه
 یوقدر . اورتاسی بوز قیرلر و جوللرله مستور اولان آنادولو یا یلاسنی قطع ایدن
 یوللر مرکز یا یلاسنک یا شمالندن و یا جنوبندن کچمک مجبوریتده در . جنوب
 یولی داها قولای ودها قیصه اولدینی حالده ایرانیلر بویوک بر قوس جویرن
 و قیزیل ابرماق اوزرندن کچن شمال یولنی ترجیح ایتمشلر در . بونک سببی ،
 اولجه یا تختی قیزیل ابرماغک شرقنده بولونان حکومتلره نظراً طبیعی بر بول اوله رق
 انکشاف ایتمش اولان شمال یولنی ادامه ایتمک آرزوسیدر . عینی زمانده دکرندن
 اوزاق و مدافعه به قابلیتلی بر بول اولماسی ده بونده مؤثر اولمشر . جنوب یولی ،
 رومالیلر دورینک اک بویوک شهربانی اولمش و کوچوک آسیا تاریخی ۶-۷ عصر
 بویوله باغلی قالمشدر .

وقتیله بغداد خطی انشا ایدیله جکی انشاده ، آناتولی بی باشند باشه قطع ایدمک
 اولان بو خطک ایران قدیم شهربانی تعقیب ایتمی دوشونلشدی . ایلک بروزه به کوره

بغداد خطی آنقره، سیواس، مالاطیه، العزیز طریقله تمديد ایدیله جک، بالا آخره
دجله نك صولنی تعقیب ایدوب نینوا خرابه لری، اربیل و کرکوک اوزرندن کچهرک
بغداده واصل اوله جقدی. فقط سیاسی و اقتصادی بعض دوشونجه لر کذرکاهک
تبدیلنی ایجاب ایتدیردی. مع مافیه داها اوزون و داها عارضه لی بر اراضیدن.
کچه جکی ایچون فضله مصرفی ایجاب ایتدیرن، بو کذرکاهک تعدیلنده سیاسی تأثیر لر
اقتصادی سیلردن زیاده عامل اولمشر.

ملی حدود لرک تقررندن سوکرا شمیدیکی بغداد خطنک آنا خط وظیفه سنی
کوره میه جکی بوتون وضوحیله میدانه چیقدی. بو کون انشا ایدلمکده اولان
خط لریک بو نقصانی تلافی ایتمکده اولدیفنی کوروپورز. یکی پایلان خط لریک اکثریسی
قدیم ایران جاده سنی تعقیب ایتمکده در. یالکز سیواس - مالاطیه و یاخود قیصری -
مالاطیه آراسنده کی قسم اوزرنده هنوز تشبثاته کیریشیلمه مشدر. هیچ شبهه سز
دیگر انشا آنک یاننده یک اهمیت سز قالان بو قسم ده اکال ایدیله جکدر. بو صورتله
یاقین بر زمانده ایران قدیم شهربانک دمیر بوللریله دوشه نهمه سی مملکته رفاه و سعادت
بخش ایده جک، عین زمانده مملکتک مدافعه سی ده بر قات داها امنیت آلتنه
آلتش اوله جقدر.

حامد مصری

استانبول دارالفنونى موصى جغرافیا معلمی